

Dr. Uhlenbeck en zijn “zoon”

Mary Eggermont-Molenaar (Calgary, Canada)

Dr. Djang en zoon / Dr. Uhlenbeck en zijn adoptieve zoon

Twee karakters in *The Chinese Lake Murders*
(Meer van Mien-yuan)

Tijdens een banket op een bloemenboot geeft Han Yung-han, een rijke landeigenaar, Rechter Tie wat inlichtingen over hun mede-opvarenden. Rechter Tie dacht bijvoorbeeld dat Liu Fei-po wel of the manor born zou zijn. Volgens Han stamt Liu Fei-po inderdaad van een rijke familie af, maar, omdat deze voor zijn tweede literaire examen zakte, had hem dat dusdanig verbitterd dat hij al zijn studies had opgegeven en koopman was geworden.

Dan wordt er getoast op het geluk van een jong echtpaar. Han roept uit dat hij die avond de vader van de bruidegom, ‘onze geleerde professor’ mist. “Hij had beloofd te komen, maar verontschuldigde zich op het laatste moment. Ik veronderstel dat zijn eigen wijn hem te veel is geworden.”

Dr. Djang

De geleerde professor is Dr. Djang, een emeritus professor Klassieke Literatuur in wiens huis de vorige dag een luidruchtige bruiloft had plaats gevonden. Han’s opmerking veroorzaakt gelach. Liu Fei-po schijnt het te vervelen en raakt ook niet in een betere stemming als Rechter Tie hem met het huwelijk feliciteert.

Liu Fei-po maakt dan een opmerking die op jaloersheid zou kunnen duiden: “Een eenvoudige koopman als ik doet niet alsof hij iets van klassieke literatuur afweet. Maar, ik heb gehoord dat boekenwijsheid niet altijd een hoogstaand karakter impliceert.”

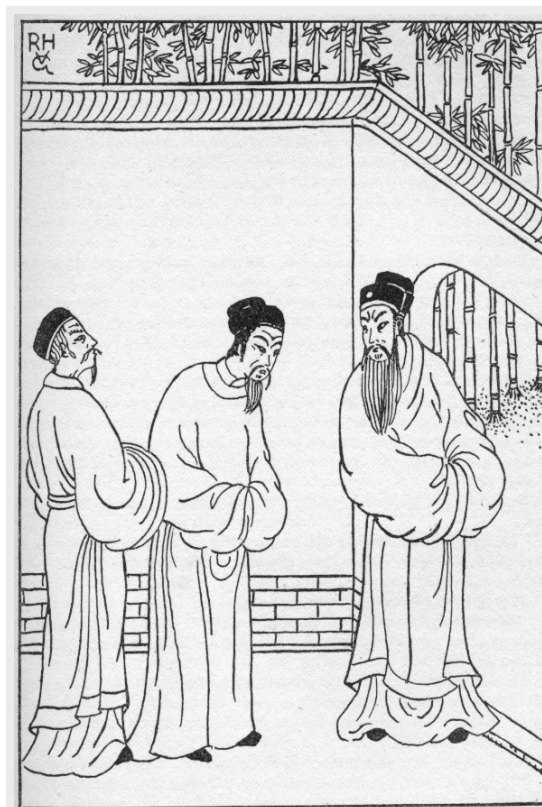
Men vaart verder. De courtesane Almond Blossom mag zich verheugen in de aandacht van Rechter Tie. Hij is dan ook de eerste die haar verdwijning opmerkt en even later haar lijk in het water ziet drijven.

Het hierna volgende onderzoek naar de dader brengt Rechter Tie thuis bij Dr. Djang:

A tall, well-built man, with a sharp, intelligent face. He seemed about fifty years old, rather young to have been granted a pension already [...] Dr. Djang gave, in well-chosen words, a concise explanation of his research [...] One might question the professor’s moral integrity, there couldn’t be the slightest doubt that he was a great scholar.

Rechter Tie kan het dan niet nalaten om te vragen waarom Dr. Djang op zo’n betrekkelijk jonge leeftijd zijn leerstoel in de School van de Tempel van Confucius had opgegeven. Velen houden die positie immers totdat men ouder is dan zeventig jaar, zegt hij.

Dr. Djang gave the judge a suspicious look. He replied stiffly: “I preferred to devote all my time to my own researches. The last three years I have confined my teaching to two private courses in classical literature here in my own house, for a few advance students.”

Dr. Djang Shows the Judge and Hoong his Son’s Study

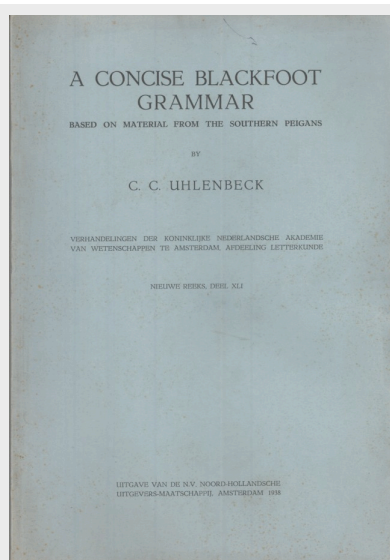
His special pupil

Voordat ik *The Chinese Lake Murders* opnieuw las, had ik de, in het Engels, getypte biografische aantekeningen van Van Gulik gelezen die in Barkmans *Een man van drie levens* in vertaling zijn opgenomen.¹

I was so fortunate to meet the famous linguist and Sanskrit scholar, Prof. Dr. C.C. Uhlenbeck, who had just retired from Leiden and settled himself in Nijmegen with his wife. Our encounter was the result of a fortunate coincidence: In a second hand shop I bought a bamboo sheet on which

法官狄

RECHTERTIE.NL

A Concise Blackfoot Grammar
— Based on material from the
Southern Peigans
C.C. Uhlenbeck

*Verhandelingen der Koninklijke
Nederlandsche Akademie van
Wetenschappen te Amsterdam,
afdeeling Letterkunde
Nieuwe Reeks, deel XLI*

something was written that Martijn and I could not decipher and that is why I paid a visit to the professor in order to ask him what it was. In every regard he was as I imagined a professor to be: a slim man, slightly stooped forward, a thin beard and a high-dome forehead and a bald head. He was very friendly, told me that the script was Burmese, and interrogated me about my studies. Then he offered to teach me every Wednesday in the afternoon — school is closed then — General Languages and Sanskrit. My father first objected, he thought that I could not abuse the friendliness of the professor, but he answered that, upon his retirement he had failed to realize how much he would miss teaching students.

Furthermore, he thought that he could make me into his special pupil, who later could continue his own school of linguistics.

It did not take long until I also went every Saturday in the afternoon to the Uhlenbecks. They were childless and started to see me more or less as their adopted son [...] He was a scholar with a remarkable interest, because he was also knowledgeable with anthropology, sociology and comparative religious studies. On top of this he was an outstanding teacher who could explain the most complicated questions in a simple and crystal clear way...²

Overeenkomsten

Dr. C. C. Uhlenbeck stierf in 1951. Tussen 1952 en 1957 werd *The Chinese Lake Murders* geschreven. Het ziet ernaar uit dat Van Gulik zijn Dr. Djang modelleerde naar Dr. Uhlenbeck bij wie hij aan huis privélessen had genoten. Uhlenbeck was negenenvijftig jaar toen hij met vervroegd pensioen ging, hij was een lange man met een scherp gezicht. De woorden vijftig, vervroegd pensioen en studenten aan huis passen Dr. Djang zowel als Dr. Uhlenbeck.

Een woord in de titel van Uhlenbecks publicaties, *A Concise Grammar of Blackfoot Grammar*, komt ook terug in de beschrijving van Rechter Tie's bezoek aan Dr. Djang, 'a concise explanation.' Dr. Djang had gedoceerd aan de School van de Tempel van Confucius — Voordat Uhlenbeck met emeritaat ging had hij in Leiden gedoceerd, het eerste gebouw van de

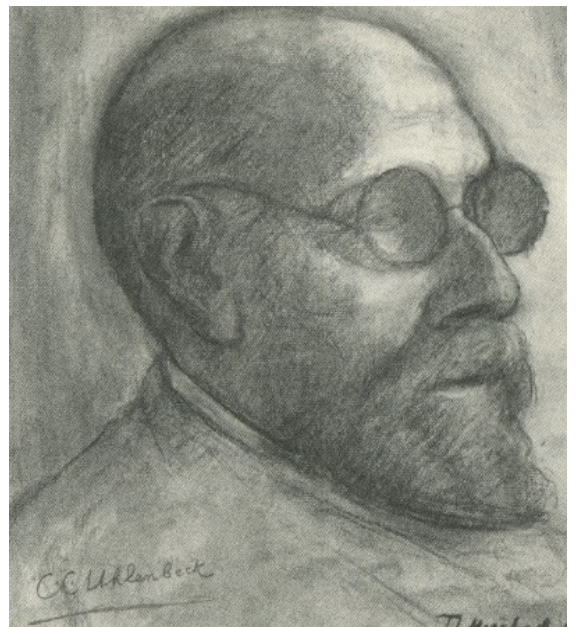
universiteit daar, waarin nog steeds alle plechtigheden plaatsvinden, was oorspronkelijk het St. Barbara-klooster.

Dr. Djang, een grote geleerde, werd verdacht van moord, maar bleek niet de dader te zijn. Verdacht van moord is Uhlenbeck nooit geweest. Wel staat hij net als Dr. Djang bekend als een groot geleerde. Wat de 'morele integriteit' van Dr. Djang betreft, pas helemaal aan het einde van het boek blijkt dat de vader van de bruid zelf bezeten was van zijn dochter. Omdat deze dochter bij Dr. Djang aan huis kwam voor privélessen nam Liu Fei-po aan dat Djang zijn dochter zelf ook begeerde — vandaar dat hij verdachtmakingen over hem rondgestrooid.

Morele integriteit

Rechter Tie vraagt later nog eens aan Han, de hoofdnotabele van Han Yuang, over de controverse Liu en Djang en waarom Djang vervroegd met pensioen is gegaan.

"Must that old affair be raked up again?" he asked testily. It has been established beyond all possible doubt that the girl student who lodged the complaint was deranged in mind. It is most commendable that Dr. Djang still insisted on tendering his resignation, because he opined that a professor of the Temple School should never get talked about, even if he were proved completely innocent.

Hoe het zit met de morele integriteit van Dr. Uhlenbeck? Uhlenbeck begon zijn loopbaan in 1892 als professor Sanskriet in Amsterdam en werd in 1899 hoogleraar Indo-Germaanse Talen in Leiden. Het ongelukkige voor hem was dat hij eigenlijk voornamelijk was geïnteresseerd in andere talen, in het bijzonder in Bas-kisch en Blackfoot. Over de jaren had hij pro-

blemen met zijn gezondheid, werd hij geplaagd door depressies en ‘vermoeidheid van het hoofd,’ zoals hij het dat in brieven naar vrienden en collega’s uitdrukte.

In 1926 werd Uhlenbeck medisch afgekeurd. Hij vroeg om die reden ontslag aan, hetgeen hem werd verleend. Het Leidse College van Curatoren vroeg een lintje voor hem aan, en in datzelfde jaar nog behaagde het HM koningin Wilhelmina hem dit te verlenen.³ Heel kort erop verhuisden Uhlenbeck en zijn echtgenote Willy naar Nijmegen. Zowel uit de aantekeningen van Van Gulik als uit het dagboek dat Mevr. Uhlenbeck bijhield toen ze haar

man in 1911 tijdens een veldwerkperiode in Montana, op een Blackfeet-reservaat begeleidde als uit brieven en andere bronnen is op te maken hoezeer Uhlenbeck op kinderen was gesteld.

Incident

Maar op de een of andere manier was er wat. Maar wat? Iets over een ‘incident,’ is te vinden in de Herdenking van Uhlenbecks’ oud-student, Jan de Josselin de Jong in het jaarboek van de KNAW van 1951.

In 1926 stelde zijn medische afkeuring hem in staat om op 60-jarige leeftijd zijn betrekking neer te leggen en Leiden, met zijn universiteit, vaarwel te zeggen [...] Dat hij intussen geen bezwaar had tegen de universiteitsstad als zodanig, bleek wel uit het feit, dat het echtpaar Uhlenbeck zich aanvankelijk vestigde in Nijmegen, waar hij al spoedig

in aanraking kwam met enige leergierige studenten, die hem geregeld bezochten. Toen daar na enige tijd door een voor hen gezaghebbende instantie een eind aan werd gemaakt, moet hij wel bedacht hebben, dat althans deze teleurstelling – want het was een teleurstelling – hem in Leiden bespaard was gebleven. Al zou dit incident op zichzelf waarschijnlijk geen reden zijn geweest om Nijmegen te verlaten, toch zal het hem en ongetwijfeld ook zijn vrouw het afscheid gemakkelijker hebben gemaakt, toen zij, niet heel lang daarna, verhuisden naar Amersfoort.⁴

Jan de Josselin de Jong

In de archieven van de Nijmeegse universiteit is niets over een ‘oude affaire’ of een incident te vinden.⁵ Niet gek, want Dr. Uhlenbeck werkte daar niet bij de universiteit. Wat kon die voor leergierige studenten een ‘voor hen gezaghebbende instantie’ geweest zijn?

In de eerste plaats zet De Josselin de Jong’s gebruik van het woord ‘student’ de lezer op een verkeerd spoor. Van Gulik zat nog op het gymnasium toen hij bij Dr. Uhlenbeck aan huis Sanskriet-les kreeg. Er had dus ‘middelbare scholier’ moeten staan.

Aangezien Van Gulik, die uitstekend kon leren, door al zijn gestudeer ten huize Uhlenbeck eens een jaar is blijven zitten, is het mogelijk dat de rector van zijn school, ‘een voor hem gezaghebbende instantie,’ hem verbood om nog langer Sanskriet te leren i.p.v. gewoon zijn huiswerk te maken. Of was er nog een andere ‘student?’ Maar of dat het ‘incident’ is geweest dat de Uhlenbecks het gemakkelijker maakte Nijmegen na vier jaar alweer te verlaten? En had zo’n incident hem in Leiden niet kunnen overkomen? De aard van dit incident is tot nu toe onopgehelderd.

Het lijkt of de exoneratie van Dr. Djang in het boek ook als exoneratie van Dr. Uhlenbeck is bedoeld. Instigeerde jaloersheid van wie dan ook, over wat dan ook, een dusdanig ‘incident’ dat de Uhlenbecks Nijmegen verlieten?

Confucius

Rechter Tie is nog op bezoek bij Dr. Djang als zijn oog valt op een stapeltje papier waarvan hij het handschrift wel eens wil zien. Djang legt uit dat zijn zoon als pseudoniem de naam *Student of the Bamboo Grove* had gekozen en dat de stapel papier een commentaar van zijn zoon is op de *Analects* van Confucius.

Hierboven zagen we in Van Guliks biografische aantekeningen dat Uhlenbeck hem als zijn aangenomen zoon beschouwde. Zou het kunnen zijn dat Van Gulik deze fictieve familieverhouding in *The Chinese Lake Murders* doorzet?

Op Google tikte ik “*Analects Confucius Gulik*” in. Tot mijn verbazing was op te maken uit de websites die dit opleverde dat Van Gulik wel degelijk de *Analects* van Confucius moet hebben bestudeerd. In tal van boeken en colleges in Amerika wordt hierop gewezen. Een paar voorbeelden mogen volstaan:

- Bij de studie *Chinese Law and Society* (2006) aan de University of Berkely levert het lezen en een scriptie over een Van Gulik-roman vijftientig procent van het benodigde aantal punten op.
- Westminster College in Salt Lake City (Utah): stelt de volgende eis voor een college, niet duidelijk wat voor college dit is:

This will be our modus operandi, to begin with: to determine the extent to which the Judge Dee stories follow Confucianism by

finding Confucian ideas, principles or morality that appear in the Judge Dee stories -- one Analect, one passage from Judge Dee, show the consistency between [...].

- Tegen het einde van zijn lezing *Confucianism as a secular ethical system* voor de Secular Humanist Society of New York op 9 september 2008 zegt Samuel Milligan:

[En nu wat lichters:]

It is hard for Westerners to realize that Imperial China functioned quite well, especially in pre-Qing times.. To get a picture of that earlier period, one would do well to read the detective fiction of Robert Van Gulik (1910 to 1967), whose hero is the Examining Magistrate Judge Dee. Dee is an incorruptible official and indefatigable promoter of Confucian values. The novels give an interesting picture not only of the Chinese system of justice, but also many fascinating little details of everyday life.

Gevraagd in hoeverre van Van Gulik gezegd kan worden dat hij de *Analects* van Confucius heeft bestudeerd, gaf Wilt Idema, hoogleraar Chinese Taal en Letterkunde te Boston (e-mail 30 december 2008) de volgende mening:

Van Gulik heeft als student de Gesprekken [Analects] natuurlijk gelezen, en hij idealiseerde de traditionele keizerlijke bureaucra-

tie, en het is niet moeilijk om dus overeenkomsten aan te treffen, al lijkt het me toe dat de docent in Utah die daar college over wil geven nog wel wat bijles methodologie zou kunnen gebruiken.

Conclusie

In *The Chinese Lake Murders* heeft Van Gulik de personae Dr. Djang en diens zoon gedeeltelijk gemodelleerd naar zichzelf en naar de man die zichzelf zag als zijn adoptieve vader, Dr. C.C. Uhlenbeck. Als iemand die Confucius' *Analects* heeft bestudeerd, leeft Van Gulik zelfs voort tot op de dag van vandaag – of dat nu beter kan of niet!

Voetnoten

1. Barkman C. D. en H. de Vries-van der Hoeven. 1993. *Een Man van Drie Levens*. Biografie van diplomaat/schrijver/geleerde Robert van Gulik. Amsterdam: Forum
2. Deze notities werden me zowel door Wilt Idema, als Carel Barkman en Willem van Gulik ter beschikking gesteld – waarvoor mijn hartelijke dank.
3. In *Montana 1911* (zie nieuwsbrief 65) staat ten onrechte dat hij het niet kreeg, maar hij kreeg het dus wel!
4. De Josselin de Jong, J.P.B. *Herdenking van Christianus Cornelis Uhlenbeck (18 October-12 Augustus 1951)* in: Jaarbericht van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen, 1951. (pp. 282-297).
5. Aldus Jan Brabers van het Katholiek Documentatie Centrum, KU Nijmegen. Brief 19 februari 2002.

高羅佩

